

Tel og klage – betegnelser for frostlag i jorden

Torben Arboe

Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning

Før man i gamle dage kunne tage fat på forårsarbejdet i marken efter vinterens frost, var det vigtigt, at jorden ikke var tilfrosset længere; ellers ville man ikke kunne pløje og harve som forberedelse til såning af korn mv. Dette havde man ganske bestemte udtryk for i store dele af landet, i Nord- og Vestjylland især substantivet *tel*, på Øerne især substantivet *klage*, begge i meget varierende udtaleformer i de traditionelle dialekter. I denne artikel undersøges de jyske former, først de vidt udbredte *tel*-former, derpå de sjældnere eksempler på *klage*.

1. Nord- og vestjyske former: *tel*, *tele*, *tjel*

Her beskrives først udtaleformer og -notationer (afsnit 1.1), herunder gives eksempler, som berører nogle af ordets betydninger og anvendelser. Derpå behandles ordets genus (afsnit 1.2) og etymologi (afsnit 1.3). I afsnit 1.4 behandles ordets forskelligartede betydninger nærmere.

1.1. Udtaleformer og sprogbrugseksempler

I Thy i Nordvestjylland kunne man fx sige: *æ tæl er æt åe æ jovr ino, å så læng· ka vi æt arbe* 'tellen (frosten) er ikke af jorden endnu (dvs. ikke væk fra jorden), og så længe kan vi ikke arbejde' (Thyholm). Ordet *tel* er her skrevet med vokalen æ som i mange andre oplysninger. Formen *åe* markerer, at dette ord udtales med længde, en form, som i [Jysk Ordbog](#) (JO) er indplaceret under opslagsordet *ae*² præp., en præposition, der ifølge den etymologiske parentes er dannet af præpositionen *af*^l betydning 19. Opslagsordet *ae* kunne her lige så vel skrives *afe*; dette gøres dels i *Ømålsordbogen* (bd. 1, 1992), dels hos Pedersen (2001), der undersøger dynamiske og statiske præpositionspar som *ud* – *ude*,

ind – *inde* og herunder også parret *af* – *afe*, hvor *afe* betegnes som en statisk form af præpositionen *af*. I det følgende vil dog JOs notation *ae* (= væk fra) blive anvendt relevante steder. I Nordjylland kunne man også høre sætninger som: *der er tæl i joo'ren inno* 'der er tel i jorden endnu' (Espegaard 1974:220, under opslagsformen *tæl*). I citatet markerer *æ* en vokaludtale mellem *e* og *æ*, den såkaldte 4. åbningsgrad, der i JOs lydskrift gengives med *è*. Hos Espegaard gælder formen med langvokal størstedelen af Vendsyssel, men længden kan være labil: °Børglum har formen *tèl* med konsonantlængde i stedet. I det sydvestlige Vendsyssel udtales ordet især med kortvokal: *tæl*; det gælder også Hanherred. Videre mod vest udtales ordet med stød på udlydende konsonant: *tæl'* i Thy og på Mors, fx: *dær æ tæl' i æ jow'r* 'der er tel, frost i jorden' (°Lødderup), i JOs lydskrift noteret *tèl'*. I begge områder foreligger også tostavellesformen *tæl'ə*, også noteret *tèl'ə*, fx: *æ 'tèl'ə æ 'å' ə jow'r* 'tellen, frosten er æ, væk fra jorden' (°Torsted). Syd for Limfjorden er udtalen igen *tæl* uden stød, både i øst: Himmerland (ved siden af *tel*, i et enkelt tilfælde noteret *töl*), og i vest: Hardsyssel ned mod Ringkøbing, fx: *de hå'r frösæn hå't, æ tæl æ'r e't å' æ ju'ər* 'det har frosset hårdt, tellen er ikke æ jorden' (°Tvis). Med brug af efterhængt artikel som i rigsdansk har en ældre kilde: *Tellen, den frosne Jord. Saaledes siges man att kjøre paa Tellen, naar det i Foraaret endnu bær i Bunden* (Iris 1808:187). Ordet kan i dette område udtales med længde: der er *tæll* i jorden, eller være tostavelles: *Tælle = haardfrossen Jord* (Skodborg herred). En lignende form, *Tæle*, fra samme område omtales i afsnit 1.4.2.

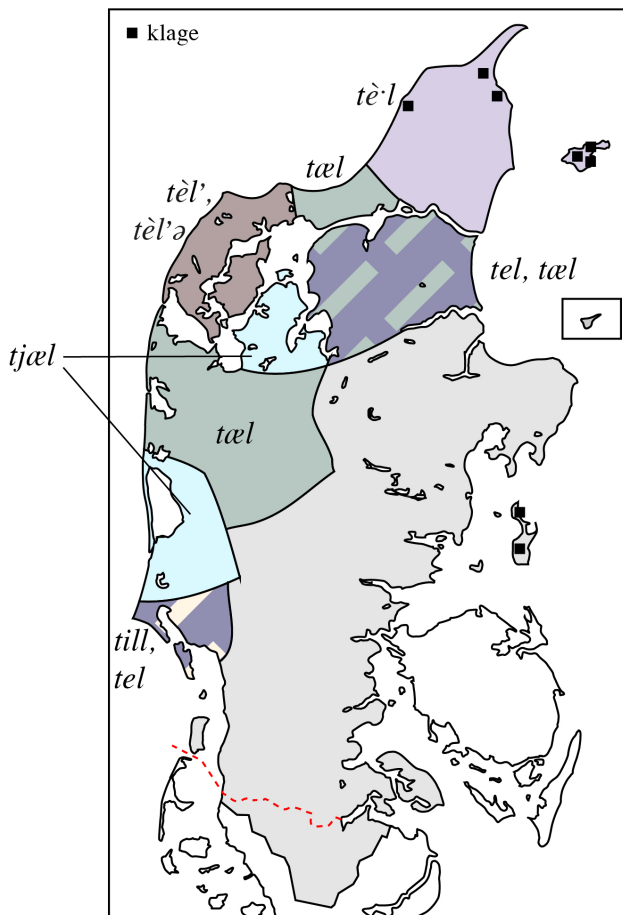
Men i det sydlige Hardsyssel og et stykke ned i Sydvestjylland er forlyden *t-* blevet palataliseret til *tj-*, så udtalen er *tjæl*, fx i spørgsmålet: *æ dær tjæl idaw* 'er der tel i dag' (Hind herred, Sandvad 1931:83). Fra samme område bemærkes (vist i 1960'erne), at "for mange Aar siden sagde alle Landboere æ Tjæl", men: "Nu siger vel de fleste æ Frøst" (= frosten, med en vestjysk udtale af dette ord). Stedvis kunne *tjel* udtales med stød, jf. bemærkningen: "Paa min Hjemegn (Holmsland og Holmsland Klit) siger vi ikke Tel, men Tjel (med Stødtone som i Skel) om frossen Jord: *æ Tjel er ett aa æ Joerd* (saa man kan ikke pløje eller grave)", optegnelse fra 1926. Udtalen med *tj-* gælder desuden i Salling og det nordlige Fjends i egne nord for *tæl*-udtalen, i Salling

Tel og klage

fx omkring år 1850: *Tjel = frost i Jorden*, og et århundrede senere: *'ålə, rej: sist tåsdə war æ tjæl å: æ jöw'ə* 'allerede sidste torsdag var tellen, frosten æ jorden' (°Oddense). I Fjends tilsvarende: *æ Tjel er aa æ Jurd* 'tellen er af jorden' (Aakjær 1930:40), og fra samme egn: *æ su'al hār bløņə gāt o æ tjæl* 'solen har blødnnet godt på tellen, frosts skorpen' (°Vroue).

Syd for *tjæl*-området i Sydvestjylland foreligger også former som *tel*, *till*, især i ældre kilder, fx: *vognen går i til æ til, dvs. isen nede i jorden* (J. Br. Daugaard 1825, Ø.-Horne herred), og: "jeg var ude at skære tørv i en hedepold (dvs. tue, forhøjning), men *kund int kom i æe Iord for till* kunne ikke komme i jorden for tel" (Jessenske Relationer 1743, Skast m.fl. herreder). Formen *till* anføres også tilbage i 1698 (Tøxen, Varde), og fra Sønderjylland angives formen *tel* (*tæl*) hos Kok (1863:399), men også en form med palataliseret forlyd: *Tiæl = Saa vidt som frosten kommer i jorden* (UkSjy ca. 1700). Fra samme tid ses formen *Teil* i en kilde fra Ribe (Terpager¹ ca. 1700), der formentlig ligeledes signalerer palataliseret udtale; den nævnes ved siden af *Til*.

Opslagsformen i JO er endnu ikke fastlagt, men vil formentlig blive *tel*. JO har haft ordene *tel*, *klage* og andre på spørgeliste til meddelerne i 1956; på liste J lød spørgsmål 9: Hvad kaldes den frosne skorpe i jorden om foråret? (*tel*, *klage*, *klave*, *kluge*, *isklage*). Næsten alle besvarelser gjaldt det første forslag, *tel*, i forskellige udtaleformer; det er anført i ca. 530 besvarelser fra ca. 370 sogne, massivt i Vestjylland og Nordjylland inklusive Himmerland, desuden enkelte i Østjylland syd for Mariager fjord. I enkelte besvarelser i det østjyske nævntes dog i stedet *klage* som betegnelse for frosts skorpe i jorden. Med inddragelse af JOs øvrige oplysninger bliver resultatet følgende billede af udtaleformerne (se kort 1).

Kort 1: Udtaleformer af *tel*, s. = frostlag i jord. Desuden markering af de få eksempler på *klage* s. med samme betydning. Formen *tèl* med mellemvokal *è* (4. åbningsgrad) bruges i præcise punktoptegninger i de pågældende områder og er desuden anvendt som sammenfatning af, at mange kilder noterer lydformerne med *æ*, mens andre noterer dem med *e*. Udtalen af *klage* s. omtales i afsnit 2.

Foruden udtrykkene, at ”tellen er æe jorden” hhv. ”er gået af jorden”, optræder også udtrykket, at ”tellen synker” og dermed forsvinder, bliver optøet, fx i Hanherred: ”når *Tel'let* var *sukken* om *Fororet* (sunket om foråret), kunne vi komme i marken og begynde at pløje og harve”, og i det nordlige Himmerland: *töllen er sut* (sunket). Med dette verbum er der også vestjyske eksempler med foransat artikel, fx fra Mors: *æ tæl' sø'kær* ’tellen synker, optøes’ (°Lødderup; stødtegnet i verbet viser vestjysk stød). Men skønt tøvejr om dagen gjorde sin virkning, var dog ”ikke før den 10de (april) Tællen saavidt sunken, at Nogle kunde begynde at pløje paa højt Land” (Schade 1811:122). Her er *tæl* dog som i flere kilder fra begyndelsen af 1800-tallet anført med efterhængt artikel som i rigsmål.

1.2 Genus

Med hensyn til den geografiske fordeling af substantivers genus (grammatisk køn) kan generelt henvises til JO atlaskort K 7.1. Som alle substantiver er ordet *tel* i vestjysk et fælleskønsord, jf. at bestemt form her har foransat artikel, fx *æ tæl*. I vendsysselsk er ordet derimod intetkøn (neutrum), som det ses af det udlydende *-t* i den bestemte form af ordet i sætningen: ”*de wår en ugges'tij, i'n tæ'lt er ooe joo'ren* det varer en uges tid, inden tallet er æe jorden” (Espegaard 1974:220). Ligeledes kan i Vendsyssel fra Kær herred nævnes: ”*Telt*” *kan holde sig længe om Foraaret*, jf. Larsen (1914:435), og fra Dronninglund herred: ”*tæll't er lå'nt nier* tallet er langt nede”, der forklares med, at frosten går dybt i jorden. Mod nord i Vennebjerg herred noteres: (det varer) *længe, inden Teltj ka smelt og ties (tøes) i grund og i bund* (Klastrup 1923:62). Den bestemte neutrumsform kan mod sydvest i Vendsyssel også have stød, jf. *tæl'ə* hos Espegaard 1974:220. Videre mod vest i Hanherred haves: *Tel'let*, måske med stødmarkering,

I et område i Vesterhanherred op mod Thy markeres genus ikke, jf. fra °Lild: ”Vi skal til at grave tørv, så snart *tèl' ær o' jow'ær* tel er æe jord”. Her ses hverken foransat eller efterhængt kendeord ved *tel*: dette forhold kaldes artikelløshed, jf. Nielsen og Balle (1972); det gælder også sætningens andet substantiv, *jow'ær* (’jord’). I Thy er ordet fælleskøn som i det øvrige vestjysk.

I Himmerland i det østjyske er *tel* oftest fælleskøn, fx: *Som dagene (i marts) gik, svandt telen* (Pedersen 1980:127), her altså med østjysk

efterhængt artikel. Tilsvarende: han var gået ud for *at pirke til marken, om tællen var gået af den* (Smærup Sørensen 2007:247). At ordet er fælleskøn her, bekræftes af besvarelserne af spørgsmål 10 på JO's spørgeliste F (fra 1955). Dog anfører ældre kilder fra det nordlige Himmerland ordet som neutrum, fx: *drive på tellet = pløie på den frosne Jord* (Slet herred, Becher ca. 1815), og tilsvarende: han ventede, at *Tellet snart skulde komme af Jorden, saa de kunde faa spændt for Ploven* (Staun 1916:22). Også fra Ommersyssel (syd for Himmerland) har en ældre kilde neutrum: *et godt tel i jorden* (Bjerregaard 1810), mens de få yngre kilder har fælleskøn.

1.3 Etymologi

Ordet *tel*, *tæl* går tilbage til vestnordisk *theli* = *Frost i Jorden* (jf. Fritzner 1896:1014). Det har i *Ordbog over det danske Sprog* (ODS) opslagsformen *Tele*, og der nævnes en række sideformer: *Telle*, *Tælle*, *Tjel*, *Tjæl*, *Telje*, *Tæle* (bd. 23, 1946), hvoraf nogle genkendes i formerne ovenfor. Betydningen angives som 'frossen jord(skorpe)', der opdeles i to: dels 'frossen jordoverflade', dels 'frossent jordlag (et stykke) under den optøede jordoverflade'; den første er den almindeligste i eksemplerne ovenfor, den sidste dog antydnet i et par af eksemplerne. Ordet har grundbetydningen 'fast, hård jordbund', og der refereres til lignende former i norsk og svensk dialekt. Ordet sættes i forbindelse med *tilje*, der betyder 'bræt, fjæl, planke' og videre: 'gulv' (af brædder mv.). I *Norsk Ordbog* er opslagsformen: *I tele*, der har de med ODS parallelle betydninger 1a: 'gjennemfrossen jordskorpe', 1b: 'tilfrossen jord med islag som går djupt' (bd. 11, 2014), desuden betydninger 2-3, som ikke er relevante her. Det anføres, at betydning 1b ofte bruges til adskillelse fra blandt andet *I klake la*, dvs. et ord svarende til *klage* i afsnit 2 nedenfor.

1.4. Betydninger

Herunder gives også flere detaljer om beskaffenhed og virkninger af de(t) frosne jordlag.

1.4.1. Tel om vinteren

Som i ODS ovenfor viser JO's kilder to betydninger: 1) frossen jordskorpe, henholdsvis 2) et lag frossen jord dybere nede. Det er oftest

Tel og klage

betydning 1, der optræder i kilderne, jf. de fleste eksempelsætninger i afsnit 1.1. Der er varierende oplysninger om tykkelsen af den frosne jordskorpe. Fra Vendsyssel nævnes, at der kan være op til ”7-8 tommer tel i jorden og i moser op til 1 alen tel” (Hvetbo herred), dvs. et ca. 20 cm hhv. 60 cm tykt lag. I Sydvestjylland var ”Tillen i denne vinter 2-3 kvarter tyk igennem”, dvs. 2-3 gange en kvart alen, 30-45 cm (Varde, Tøxen 1698). Det illustreres også med oplysningen om, at i moser kan *tjæll* gå så dybt, at det kan findes langt nede ”endnu ved skt. Hans tide”, altså sidst i juni (N.-Horne herred); her er formentlig tale om et tykt, ubrudt lag af frossen jord. Også oplysningen: en person, der ville skære tørv på heden, ”*kund int kom i æ Iord for till* kunne ikke komme i jorden for tel” (Jessenske Relationer 1743, Skast m.fl. herreder) tyder på et sådant tykkere lag. Men enkelte kilder omtaler *tel* som opdelt i to lag: et overfladelag og et dybere liggende; dette er baggrunden for betydning 2 her.

Betydning 2 nævnes i en oplysning fra Vendsyssel: ”Der kan være Tel nede i Jorden og derover et Lag optøet Jord samt øverst i Overfladen en tynd Skorpe” (Kær herred, Larsen 1914:435); på denne måde kan *telt* kan holde sig længe om foråret ifølge kilden. Noget tilsvarende har været gældende i Himmerland: ”drive på tellet = pløie på den frosne Jord: det øverste kan være optøet, det nederste endnu frossen” (Slet herred, Becher ca. 1815). Også i en ældre kilde fra Sydvestjylland refereres til et dybere liggende frostlag: ”Vognen går i til æ Til, naar Veien er oplødt af Tøeveir”, dvs. vognhjulene går ned igennem den oplødte overflade til det frosne lag *tel* (J. Br. Daugaard 1825, Ø.-Horne herred).

Frostlaget i jorden kan som uheldig følge have, at ”vandet står i bunden (dvs. jorden), for det kan ikke komme længere end til æ Tæl” (Skodborg herred, Hardsyssel), altså ikke synke langt nok ned til at fordele sig i så meget jord som nødvendigt. En anden konsekvens kunne være, at når *æ tel* var gået af jorden, skulle adskillige små vandløb og render ses efter, så vandet kunne få frit løb (Mors). På denne tid kunne man også begynde at forberede byggeri: ”da der er ingen tel i jorden, må vi hellere ... få vatret af (dvs. nivelleret) og byggepladsen jævnet og sylden (dvs. grundmuren) lagt, så den kan ligge og synke og sætte sig fast til foråret eller sommerdage, (når) vi

skal rejse huset”, lyder (i oversættelse) en optegnelse fra Vendsyssel (Børglum herred).

Mere intrikate situationer opstod, når frostlaget bevirkede, at man ikke kunne få afdøde personer begravet. Fx kunne en kvinde omkring år 1708 ”ikke uden umage og stor bekost komme i jorden for tele” (Rind herred, Himmerland, jf. Nielsen 1998:71). En anden døde midt i en ”gruelig hård frostvinter, vi kan ikke få hende i jorden før ved majdagstide, når *æ tjæl er af æ jowr* (tellen er æ jorden)”; andre personer sikrede dog, at hun blev begravet i rette tid (Fjends, Lidegaard 1948:19). Fra Himmerland foreligger også en indviklet fortælling om en tilsyneladende død kvinde: Fordi der er så meget tel i jorden, at man ikke kan kaste en grav, bliver hun ”sat i våbenhuset, til tøvejr kommer”; men under et indbrud dér (på grund af hendes særligt fine tøj) får hun som lig et slag mellem skuldrene, så den brødklump, hun var blevet kvalt i, ryger ud af munden på hende, og hun igen bliver levende! (Hornum herred, Kristensen 1905:105). – Det bør her bemærkes, at sådanne historier om skindøde, der bliver levende igen, af og til træffes i kilderne, fx også hos Blicher i *E Bindstouw*, visen om helhesten mv.: En ung mand er død og skal otte dage senere klædes som lig til begravelse, men vågner op, da en af kvinderne herved kommer til at skære ham i hagen med en skægskraber (Blicher 1842:13).

1.4.2 Digterisk brug af ordet

Aakjær (fra Fjends, syd for Skive) bruger ordet i en rigsdansk kontekst: *Den før saa sorte Muld laa nu som et uigennemtrængeligt Panser af Tjel om Agrenes brede Bryst* (Aakjær 1902:198), altså stærkt tilfrosset jordskorpe (jf. Panser). I overført betydning anvendes ordet af Thøger Larsen (Skodborg herred, Hardsyssel), om personen Kark: ”Hans omgivelser anså ham for kold. Man mente, han gik med *en slags Frost i Sjælen, en Tæle, der naaede saa dybt, at den aldrig helt tøede*” (Larsen 1928:29), altså et overført udtryk for endnu dybere frost end i eksemplerne ovenfor vedr. dybtgående tel i moser mv. Ordet er her brugt på en så prægnant måde, at passagen er citeret i ODS.

1.4.3. Tel om sommeren, en afledt betydning

På Mors havde *tel* to betydninger: *Tæl, om Vinteren Frost og om Sommeren Tørke i Jorden* (Schade 1811:343), hvilket også kaldes

Vinter-Tæl og *Sommer-Tæl*. Sidstnævnte får den udvidede forklaring: *Naar Jorden om Sommeren er udtørret under Overfladen* (Schade 1807:223 mv.), hvilket svarer til betydning 2 vedr. de frosne jordlag. Der er dog tale om en anden type hårdt jordlag, jf. omtalen i afsnit 1.3 af, at ordet etymologisk kan stå i forbindelse med substantivet *tilje* (gulv). Også fra Salling er sommertæl nævnt, en kilde omkring 1850 giver oplysningen: *Sommetæl, Tørhed i Jorden*.

2. Klage

Som nævnt i indledningen brugtes i Jylland også betegnelsen *klage* om frossent jordlag: sporadisk i det nordlige Vendsyssel, desuden på Læsø og Samsø, jf. artiklen *klage*² betydning 1 i JO. Det er især et sjællandsk ord, men også almindeligt brugt på Lolland, Falster og Møn, jf. *Ømålsordbogen klage I*, der har udtalen *kla·w·* og lignende (bd. 9, 2008). I Jylland er udtalen i ubestemt form *kla·q* på Læsø (Espgaard 1980:155). Men ordet er især optegnet i bestemt form, der viser, at genus er maskulinum eller fælleskøn, fx *kla·qi æ 'ent 'ow 'ju'ørn i'no* 'klagen, frostlaget er ikke æ jorden endnu' (°NSamsø), tilsvarende: *kla·qi sehr i juwren* 'klagen sidder i jorden' (Horns herred, nordlige Vendsyssel). På Samsø kunne man om foråret også sige: *Klagen er ent kommen igjæmmel Jueren eno*, dvs.: ikke kommet igennem jorden endnu, nemlig når jorden ikke var helt optøet (°SSamsø). Fra Vendsyssel (Vennebjerg herred) foreligger samme bestemthedsform i en oplysning om en afdød mand, der transporteres på en kælke: "[H]ans Hoved hang ned udenfor Kilken, da de kjørte med ham, og det rørte ved Klagen (dvs. den frosne Jord)" (Kristensen 1905:61).

Etymologisk henfører ODS under *I. Klage* ordet dels til skånsk *klage, klave*, dels til *klake* i andre svenske og i norske dialekter. Denne form ses som *I klake* i *Norsk Ordbok* (bd. 6, 2007) og går tilbage til vestnordisk *klaki = frossen Jordskorpe* (Fritzner 1896). Ordet er muligvis beslægtet med latin *glacies*, is, tilføjes det i ODS.

I JO har *klage*² en betydning 2, der ikke involverer jord, jordskorpe, nemlig: 'isskorpe', 'isklump', endog 'isflage' ifølge ordbogsartiklen. Desuden har ordet to betydninger, der nok involverer jord, men ikke frossen tilstand: dels 3) 'skorpe af snavs, jord mv.', dels: 4) 'sej jordklump'. Men hovedsagen her har været at behandle betegnelserne *tel* og *klage* med betydningerne 'frossen jord' og 'frossen jordskorpe'.

Litteratur

- °Børglum etc.: Jysk Ordbogs punktoptegnelser.
- Blicher, St. St. (1842): *E Bindstouw*. Randers: J.M. Elmenhoff.
- Espegard, Arne (1974): *Vendsysselsk Ordbog*. IV. Hjørring: Vendsyssel Tidendes forlag.
- Espegard, Arne (1980): *Liv og sprog på svundne tiders Læsø*. II: Ordbog. Esbjerg: Fiskeri- og Søfartsmuseet.
- Fritzner, Johan (1896/1954): *Ordbog over Det gamle norske Sprog*. 1-3. Oslo: Tryggve Juul Møllers forlag.
- Iris = *Maanedsskriftet Iris og Hebe* (1796-1810). København.
- JO = Jysk Ordbog: *jyskordbog.dk*. Redigeret A-Læ, ordbogskartotek Lø-Å. Peter Skautrup Centret, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet.
- Klastrup, Kristen (1923): *Kræn Piesens Markinstur*. Aarhus og København: Albert Bayers Forlag.
- Kok, Johannes (1863): *Det danske Folkesprog i Sønderjylland*. I. København: Thieles Bogtrykkeri.
- Kristensen, Evald Tang (1905): *Gamle Folks Fortællinger om det jyske Almueliv. Tillægsbind*. 6. Århus: Forfatterens forlag.
- Kristensen, Evald Tang (1934): *Danske Sagn. Ny Række*. 5. København: C.A. Reitzels forlag.
- Larsen, J. Kr. (1914): *Bidrag til Ordbog over Vendelbomaalet*. Aalborg Stiftsbogtrykkeri.
- Larsen, Thøger (1928): *Frejas Rok*. København: Gyldendal.
- Lidegaard, Kresten Holger (1948): *Graabonden fortæller*. København: Gyldendal.
- Nielsen, Karl (1998): *Verden set fra Vesterbølle*. Aarhus: Jysk Selskab for Historie.
- Nielsen, Niels Åge og Torsten Balle (1972): Artikelløshed i Thy. *Sprog og Kultur*. 27. Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning. Universitetsforlaget i Aarhus: 105-112.
- Norsk Ordbog*. 1-12. (1966-2016). Oslo: Det Norske Samlaget.
- ODS = *Ordbog over det danske Sprog* 1-28. (1918-1956). København: Gyldendal.
- Pedersen, Karen Margrethe (2001): Præpositioner med dynamisk og statisk form. *Sproglige åbninger. Festskrift til Erik Hansen*. Hans Reitzels forlag.

Tel og klage

- København: 164-171.
- Pedersen, Knud Erik (1980): *Fra asken*. København: Gyldendal.
- Sandvad, Holger (1931): *Stauningmålet*. Aarhus: Jysk Forening for Historie og Sprog.
- Schade, Caspar (1807/1968): *Bidrag til et jydsk Idiotikon. Dialektoptegnelser fra Mors*. Bent Søndergaard (udg.). Universitetsforlaget i Aarhus.
- Schade, Caspar (1811/1983): *Beskrivelse over Øen Mors*. Aalborg: Albert Borch / Odense: AiO Tryk as.
- Smærup Sørensen, Jens (2007): *Mærkedage*. København: Gyldendal.
- Staun, C. (1916): *Under Dommen*. København og Kristiania: Gyldendalske Boghandel.
- Ømålsordbogen*. 1ff. (1992-). København: C.A. Reitzels forlag / Videnskabernes Selskabs forlag.
- Aakjær, Jeppe (udg.) (1902): *Jydsk Stævne*. Aarhus: Det jydsk Forlag.
- Aakjær, Jeppe (1930): *Naar Bønder elsker*. København: Gyldendalske Boghandel.